

האם תוכניות סאטירה יכולות להפיל מועמדים בבחירות?

תוכניות הסאטירה הפוליטיות חוזרות למסך, ובהתחשב בעובדה שרבים מהצופים מתייחסים אליהן כמקור חדשותי, צפויה להיות להן השפעה לא מעטה על הבחירות

רועי גולדנברג לי-אור אברברך 24/12/2012, 18:30

חודש לפני הבחירות, ומלבד הקמפיינים הגדולים של המפלגות, יוצאות לדרך גם תוכניות הסאטירה שמשפיעות לא פחות, ואולי יותר, על הבוחר הישראלי. אחרי "מצב האומה" שנמצאת כבר בשיא העונה, עולה הערב (ב') על המסך "ארץ נהדרת" לעונה עשירית ואליה תצטרף בעוד יומיים התוכנית "בובה של מדינה" בערוץ 10, ספין אוף ל"בובה של לילה" המצליחה מערוץ הספורט.

אולי בדומה לארה"ב, שם בוחרים רבים ניזונים בעיקר מתוכניות כמו The Daily show של ג'ון סטיוארט וממערכונים פוליטיים של "סטרדיי נייט לייב", גם בישראל התוכניות האלה הפכו למקור חדשותי עבור לא מעט מהצופים. האם מערכונים ועקיצות סאטיריות על מועמד מסוים עשויים לשנות או לעצב את עמדתם הפוליטית של הצופים?

"אני מאמינה שכן", אומרת עידית הרשקוביץ, לשעבר עורכת "מועדון לילה" והיום עורכת "בובה של מדינה" במשותף עם היוצר והמנחה אלי בן-דוד ("שוקו"), ושבה לוקחים חלק אלי יצפאן ושלישיית "מה קשור". לדבריה, "בסופו של דבר, אנחנו לא באים לחנך ולהשפיע אלא להצחיק, אבל אם על הדרך שפכנו אור עבור הצופה על נושא או מועמד מסוים ועל הדרך גם הצחקנו אותו, מה טוב. מנגד, אני סומכת על הצופים שהם יודעים לקבל את המידע שלהם מכמה מקורות ולא רק מהתוכנית שלנו. מי שרוצה לקבל החלטות רק על סמך תוכנית כזו או אחרת, אז זו בחירה שלו".

אבי כהן, עורך תוכנית "מצב האומה" של רשת ולשעבר עורך ובמאי תוכניות כמו "החרצופים" ו"משחק מכור", סבור כי "מי שמשפיע על הבוחר הם תמיד אנשים שהוא מכיר באופן אישי. סאטירה מטבעה לא נוקטת עמדה והיא כמו שופט קו, שאסור לו להביע עמדה. מה שאנחנו כן עושים, זה לנסח את המטאפורה של הדמויות הפוליטיות. לפני הרבה שנים אמרתי שדן מרידור הוא חלש מאוד והדמות הטלוויזיונית שלו ניסחה בסוף את מה שכולם חושבים עליו".

אלמנט התגובה המהירה

דווקא בתקופה עמוסה באירועים פוליטיים, בולט חסרונן המרכזי של תוכניות הסאטירה הטלוויזיוניות - היכולת להגיב בזמן אמת. עם תוכנית שמשודרת פעם-פעמיים בשבוע, קשה להגיב לבליל של תקריות ומהפכים פוליטיים ולצאת הכי מעודכן, מצחיק ועוקצני שיש. האינטרנט והרשתות החברתיות ממלאים במהירות את החלל שמתירות מאחוריהן תוכניות הסאטירה, עם סטטוסים ויראליים לצד ממים שמוצאים את דרכם אל ההמונים.

"הדבר החשוב ביצירה כזו הוא שכל הזמן, ועל אחת כמה וכמה בתקופת בחירות - אתה חייב להיות עם האצבע על הדופק", מסביר עמיר שיבי, יוצר ממים באינטרנט. "אתה ממש צריך לחפש, להסתכל וכל הזמן ליצור מעכשיו לעכשיו. מה שנוצר עכשיו, עוד 10 דקות אף אחד כבר לא ישמע על זה, ולכן אתה צריך להציף את זה ברגע זה ממש".

אלמנט התגובה המהירה הוא ההבדל המרכזי בין תוכנית טלוויזיה סאטירית לבין היצירה הוויראלית-אקטואלית ברשתות החברתיות. "בתוכנית כמו 'ארץ נהדרת', שעובדים עליה שבוע עד שמשדרים אותה, הדברים אולי נחמדים אבל הם לא מדברים על ההווה, על הנוכחי, במיוחד במציאות כמו שלנו, שביום אחד יכולים להיות חמישה נושאים חמים שאפשר לטפל בהם", מסביר שיבי.

כהן מאמין, כי על אף יתרון המיידיות, למסך יש את הקסם שלו. "באינטרנט אתה יכול להעלות פוסט רגע אחרי שמשוהו קורה, אבל זה שונה מהותית מהטלוויזיה. סטטוס בפייסבוק יכול להעלות לך חיוך לכמה שניות אבל אם אתה טקסט יגידו ליאור שליון, גורי אלפי או אייל קיציס, הוא יהיה הרבה יותר אפקטיבי ומצחיק. באינטרנט זה כמו גשם, זה נמס מייד".

הרשקוביץ מדגישה את ההשפעה האפשרית על התוכנית עצמה. "יש משהו מתסכל בכך שאתה רואה, למשל, מה מירי רגב אומרת בתיכון בליך ויודע שהתוכנית שלך תשודר רק בעוד יומיים וברור לך שעד אז כל הבדיחות עליה כבר יהיו בפייסבוק או בפארודיות ביו-טיוב. ועדיין, אתה מבין שצריך למצוא דרך להתייחס לדברים כאלה, כי הם עדיין על סדר היום ולכן אין ספק שזה מאתגר ומצריך אותנו להיות יותר מתוחכמים".

"התפקיד שלנו הוא להגיד משהו שלא נאמר קודם ואנחנו מנתחים את התופעה לעומק", מסביר כהן. "אם תיקח את הסיפור של נפתלי בנט והסרבנות - אנחנו לא נדבר עליו, כי כולם כבר דיברו. אנחנו ניקח את העובדה שמנצלים את צה"ל לצורכי בחירות ונדבר על איך צה"ל יכול לנצל את הפוליטיקאים, ולהיפך".

הקרב מול האינטרנט

ב"ארץ נהדרת" מנסים להישאר עדכניים גם מחוץ לעונת השידורים. לפני שנתיים בדיוק פרצה השריפה הקטלנית בכרמל. צוות "ארץ נהדרת", שהיה אז בפגרה בין עונות, היה חייב להתייחס לאירועים - למחדל הגדול ולתחושה הקשה בציבור. כך נוצר סרטון רשת ויראלי, ובו אחד המערכונים הנוקבים והקשים של התוכנית, בו נראה השר אלי ישי מכבה במימיו את השריפה. היום, הפעילות ברשת הפכה להיות חלק בלתי נפרד מהתוכנית, שבסיסה הוא עדיין בפריים טיים של ערוץ 2.

צעד נוסף להישאר מעודכנים הגיח באחרונה כשהושק במאקו עמוד "ארץ נהדרת FEED", שבו מעלים חלק מכותבי התוכנית ממים שיצרו בעצמם על אירועים מזדמנים, לצד ממים שיצרו הגולשים.

"זה בינתיים מתמקד ב'ממים' ואנחנו לאט לאט חושבים ומפתחים עוד כיוונים ופורמטים, ואנחנו רוצים לפתח את העמוד כדי שהוא יהיה הבית של הקומדיה בארץ", אומר דור מוסקל, עורך העמוד של "ארץ נהדרת" ויוצר העמודים "סטטוסים משנות ה-90" ו-"פוסטים מזויפים" בפייסבוק. לדבריו, "אנחנו חושבים שזה מתוך תובנה של המערכת שצריך להגיב לדברים שקורים כל הזמן ברשת, ואי-אפשר להגיב רק פעם בשבוע. זה בלתי נמנע. 'ארץ נהדרת' הבינו שאפשר למצוא את יוצרי הרשת והחליטו לגייס את הרוח הצעירה הזו".

עם זאת, שיבי לא רואה בכך תחליף הולם. "יצירת ממים על-ידי תוכנית פריים טיים זה כמו יצירת ממים באופן עצמאי. אתה אמנם יכול לנצל את זה כדי ליצור שם סאטירה בועטת ומקורית, אבל אתה עדיין חלק מרשת מסחרית על כל המשתמע מכך ובסוף זה הופך לדף עם דאחקות, שמדי פעם בורחת לה איזו אמירה סאטירית", הוא אומר.

תחליף או לא, השאלה הגדולה היא האם הרשת מהווה במקרה כזה איום על תוכנית פריים טיים. מוסקל חושב שלא. "עיוור מי שחושב שהטלוויזיה רלוונטית כמו שהיא הייתה בעבר. הרשת תופסת את המקום של כולנו בחיים ומי שלא נכנס לשם הוא מיושן. אבל זה לא מגיע ממקום של איום אלא מתוך ההבנה שאי-אפשר להתעלם. זה משלים את מסך הטלוויזיה ומפתח את החלק האינטרנטי, שנהיה משמעותי".

יש עדיין בידול לטלוויזיה

גם יוצר "ארץ נהדרת", מולי שגב, לא רואה בכך איום על המקום המרכזי של תוכנית הסאטירה המובילה בשידורי קשת. "לתוכנית כמו 'ארץ נהדרת' זה פחות משמעותי, כי אנחנו לא מתבססים על פאנצ'ים אלא על מערכונים ואלה דברים שלא קל לעשות ברשת", הוא אומר. "אבל ברמת התגובה הישירה, החדה והמיידית, אין מתחרים לרשת ואנחנו שמחים להצטרף לזה, בעיקר בגלל שאנחנו משודרים במקרה הטוב חצי מהשנה ופעם בשבוע. הרשת מאפשרת לנו להיות כל השנה בעבודה". מעבר לכך, מוסיף שגב, "אנחנו לא מתעלמים מהמשבר בשוק התקשורת ובטלוויזיה ומהקשיים של קשת. ברור לנו שאנחנו לא יכולים להעלות מערכון כל פעם שמתחשק לנו, כי זה נורא יקר".

"ארץ נהדרת" לא מציגה רק ממים אלא גם תשלב בתוכנית עצמה מיני-סדרה מובנית בשם "בקיזור", שאותה יוצרים וניה היימן ורועי כפרי, שני יוצרי אינטרנט מוכרים, שתחת ידיהם כבר עברו לא מעט יצירות ויראליות. לטענת שגב, "אין כלי יותר טוב לאתר בו כישרונות מאשר הרשת. מי שטוב, אנחנו מצרפים אותו. עדיין למדיה הטלוויזיונית יש את האיכויות והבידול וההשפעה שלה. אנחנו לא טובים יותר ממי שברשת וזה לא אומר שמי שברשת לא יעבוד אצלנו מחר".

- יש באיזשהו מקום הבנה שהרשת תחליף אתכם יום אחד?

"אין דבר כזה יותר מדי סאטירה. כמה שיותר, זה יותר טוב, וזה חשוב במיוחד בחברה כמו שלנו, שיש שרואים בה את חופש הביטוי כדבר זמני. זה לא בא להחליף תוכנית טלוויזיה מושקעת. גם זה וגם זה הם דברים שיש בהם צורך".

- אתה מרגיש שהסאטירה באינטרנט דוחקת את הגבולות? נראה שהתגובות ברשת אכזריות יותר.

"אני לא חושב. יש שם הכול ומכל הסוגים".

*מה זה מם?

מם (Meme), המונח מגיע במקור מתחום הגנטיקה, אך עבר התאמה לתחום האינטרנט. מדובר על אלמנט ויזואלי קבוע, שמופיע בשלל תמונות שעוצבו על-ידי גולשים ומציג הגיגים בעל מאפיינים הומוריסטיים כלפי אותו אלמנט, המתפשטים באופן ויראלי ברשת החברתית.